

Slutrapport - Projekt ”Hållbara besök i Världsarvet Skogskyrkogården”

(f.d. ”Program för hållbar turism i Världsarvet Skogskyrkogården”)

Innehåll

Sida 2 (15)

<i>(f.d. "Program för hållbar turism i Världsarvet Skogskyrkogården")</i>	1
Inledning	3
1 Projektet - Uppdrag i budgeten 2025	4
2 Den nationella världsarvsstrategin	4
3 Projektet i korthet	4
3.1 Projektets slutsatser och rekommendationer	5
3.3.1 Ytterligare förankra världsarvsarbetet inom Stockholms stad på politisk nivå och tjänstemannanivå	6
3.3.2 Stärka samverkan inom staden gällande världsarvet Skogskyrkogården	6
3.3.3 Utveckla och förtydliga samarbetet mellan kyrkogårdsförvaltningen och stadsmuseet	6
3.3.4 Förtydliga styrningen av världsarvet Skogskyrkogården	7
3.3.5 Utvärdera och uppdatera förvaltningsplan för världsarvet	7
3.3.6 Koppla hållbara besök och nationell världsarvsstrategi till Stockholms stads miljö- och klimatarbete	8
3.3.7 Utveckla arbete inom världsarvsrådet	8
3.3.8 Integrera existentiella värden i världsarvets OUV (outstanding universal values)	8
3.4 Fortsatt arbete med hållbara besök till världsarvet Skogskyrkogården	9
3.4.2 Axplock från årshjulet	9
3.4.2 Förslag på åtgärder på kort och lång sikt	9
4 Bakgrund till projektet	10
5 Delprojekt 1 – Analys och val av metod	11
6 Delprojekt 2 – Strategiska grandområden	12
7 Delprojekt 3 – Kommunera världsarvet	14
Satsningar på världsarv i Sverige	15
8 Avslutning – Världsarv är platser som gör skillnad	15

Inledning

1994 togs Skogskyrkogården upp på Unescos lista över världsarv. Världsarv är platser som ska bevara för all framtid och som är en angelägenhet för hela mänskligheten.

”Arkitekterna Gunnar Asplund och Sigurd Lewerentz’ gestaltning av Skogskyrkogården etablerade en ny form av begravningsplats som på ett grundläggande sätt influerat gestaltningen av begravningsplatser runt om i världen.

Skogskyrkogårdens kvalitéer utgörs av dess tidiga 1900-talsarkitektur och landskapsgestaltning som anpassats till en begravningsplats.”

Unescos motivering 1994

Skogskyrkogården besöks av människor från hela världen som vill uppleva den banbrytande landskapsarkitekturen.

Samtidigt är Skogskyrkogården en aktiv begravningsplats med över en halv miljon gravsatta. Det är en plats för fina avsked och för sorg och saknad. Den är också ett uppskattat grönområde.

För att balansera besöken till världsarvet och begravningsverksamheten har kyrkogårdsförvaltningen länge haft planer på att ta fram ett program för hållbar turism.

Under 2021 inleddes projekt ”Program för Hållbar turism i Världsarvet Skogskyrkogården”. Projektet bytte senare namn till ”Hållbara besök i världsarvet Skogskyrkogården”.

Slutrapporten redovisar ett antal slutsatser och rekommendationer för fortsatt arbete med världsarvet Skogskyrkogården. Den ger också en kort redogörelse för respektive delprojekt. Samtliga delprojekt redovisas i separata slutrapporter.

Förhoppningen är att resultatet av projektet ska lägga en bra grund för det fortsatta arbetet med världsarvet Skogskyrkogården, speciellt i uppdraget att implementera den nationella världsarvsstrategin. Uppdraget kom i stadens budget 2025 och kan ses som resultat av ett ökat fokus på världsarvet Skogskyrkogården.

Ett världsarv är en plats som rör oss alla och som ska bevaras för all framtid. Det innebär ett stort ansvar och med det kommer också stora möjligheter för Stockholm som stad.

1 Projektet - Uppdrag i budgeten 2025

Arbetet med projektet Hållbara besök i världsarvet Skogskyrkogården har tillsammans med firandet av Skogskyrkogården 30 år som världsarv ökat kännedomen om och intresset för världsarvet Skogskyrkogården. I budgeten för 2025 för Stockholms stad¹ finns nu följande uppdrag:

Kyrkogårdsnämnden ska i samarbete med kulturnämnden och Stockholm Business Region AB, och i samråd med kommunstyrelsen, bidra till att långsiktigt implementera den nationella världsarvsstrategin avseende Skogskyrkogården.

Budgetuppdraget kan ses ett resultat av det ökade fokuset på världsarvet Skogskyrkogården. Slutsatserna och rekommendationerna från projektet Hållbara besök i världsarvet Skogskyrkogården kommer vara en värdefull grund för implementeringen av den nationella världsarvsstrategin.

2 Den nationella världsarvsstrategin

Den nationella världsarvsstrategin² togs fram 2019 och sträcker sig från 2020 till 2030. Strategin var ett regeringsuppdrag som utfördes av Riksantikvarieämbete med stöd av Svenska Unesco-rådet och Naturvårdsverket. Den omfattar Sveriges alla 15 världsarv och visionen är:

Världsarven visar vägen till en hållbar och fredlig värld

Målen i den nationella världsarvsstrategin är:

- Agenda 2030-målen genomsyrar allt världsarvsarbete i Sverige
- Arbetet med världsarv i Sverige är förebildligt i fråga om att hållbart bevara, använda och utveckla natur- och kulturmiljöer
- Sverige är aktiv i det internationella arbetet, verkar för att konventionen är ett effektivt och trovärdigt redskap inom Unesco och lyfter världsarvens betydelse för Agenda 2030-målen
- Världsarvsarbetet präglas av samarbete, samverkan, dialog och lokalt medbestämmande.

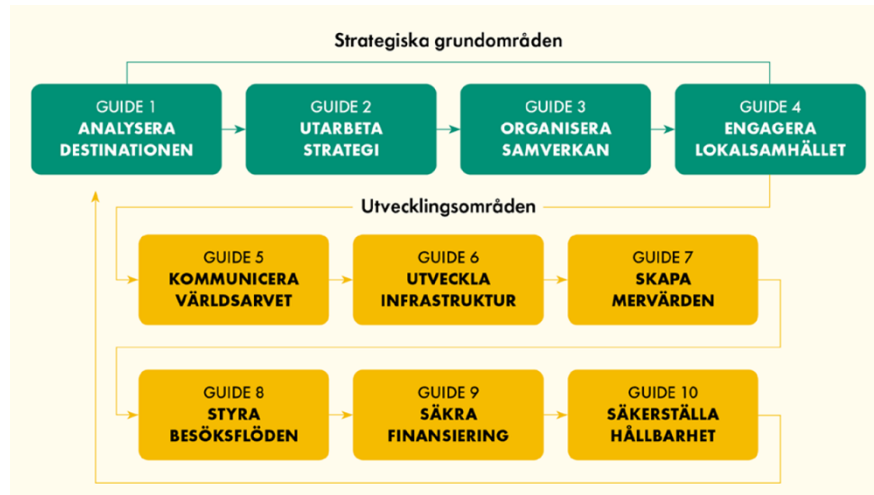
3 Projektet i korthet

Projektet Hållbara besök i världsarvet Skogskyrkogården har delats in i tre delprojekt och genomförts mellan juni 2021 och januari 2025.

¹ [Budget 2025 för Stockholms stad](#) – Kyrkogårdsnämnden KN:2. Där anges också att nämnden ska förstärka kommunikationen om världsarvet och utveckla dess potential som besöksmål.

² [Nationell strategi för världsarvsarbetet – Avrapportering av regeringsuppdraget att utarbeta en nationell världsarvsstrategi](#). Riksantikvarieämbete 2019

- Delprojekt 1 – analys av förutsättningar och val av metod
- Delprojekt 2 – guide 1–3 i "Handbok för hållbar turismutveckling i världsarv och kulturmiljöer"³
- Delprojekt 3 – valda delar ur guider 4–10 i "Handbok för hållbar turismutveckling i världsarv och kulturmiljöer" med fokus på guide 5, kommunicera världsarvet.

Processmetod är hämtad från Handboken för hållbar turismutveckling i världsarv och kulturmiljöer. Fokus har legat på de strategiska grundområdena i guide 1-3 samt utvecklingsområdet guide 5. Samverkan kring världsarvet har stärkts inom Stockholms stad vilket kan ses som en del av guide 4.

Delprojektet 2 tog fram även fem målområden för världsarvet Skogskyrkogården.

1. Ett hållbart förvaltad världsarv 2030
2. Ett välkänt världsarv 2030
3. Ett tillgängligt världsarv 2030
4. Ansvarsfulla besökare till världsarvet 2030
5. Kvalitativa besöksupplevelser i världsarvet 2030

3.1 Projektets slutsatser och rekommendationer

En helt central insikt under arbetet med projektet Hållbara besök i världsarvet Skogskyrkogården är vikten av tydlig och sammanhållen styrning av världsarvet Skogskyrkogården.

Kyrkogårdsförvaltningen har det formella ansvaret för att förvalta världsarvet Skogskyrkogården. Samtidigt finns potentialen i samverkan, både med andra förvaltningar inom staden och med andra aktörer. Världsarvet Skogskyrkogården skulle kunna nyttjas än mer strategiskt inom Stockholms stad.

³ [Handboken för hållbar turismutveckling i världsarv och kulturmiljöer](#) har tagits fram av Tillväxtverket, Riksantikvarieämbete och Region Dalarna. Det gjordes inom ramen för projektet Stärka världsarv. Modellen testades även på världsarvet Falun.

Med en tydligare styrning och en stärkt samverkan finns stora möjligheter att lyfta världsarvet Skogskyrkogården ytterligare, som besöksmål och som en plats som gör skillnad för stockholmare och andra. Världsarvet bör också vara en förebild gällande hållbarhetsarbetet i linje med Agenda 2030.

Nedan redovisas åtta rekommendationer för det fortsatta arbetet.

3.3.1 Ytterligare förankra världsarvsarbetet inom Stockholms stad på politisk nivå och tjänstemannanivå

Stockholms stad har ett ansvar att förvalta och kommunicera ett världsarv, vilket är en unik möjlighet. Genom en ökad kännedom om världsarvet och dess koppling till vår gemensamma historia kan stolthet, intresse och engagemang byggas. Det gäller för politiska företrädare och för anställda inom staden. Arbetet kan ta stöd av den nationella världsarvsstrategin i linje med visionen att ”Världsarven visa vägen till en hållbar och fredlig värld”.

3.3.2 Stärka samverkan inom staden gällande världsarvet Skogskyrkogården

Som ett resultat av delprojekt 2 skapades en samverkansgrupp för världsarvets Skogskyrkogården. Under 2024 var följande förvaltningar och bolag representerade:

- Arbetsmarknadsförvaltningen
- Miljöförvaltningen
- Kyrkogårdsförvaltningen
- Trafikkontoret
- Stadsbyggnadskontoret
- Stadsmuseet
- Stockholm Business Region

Samverkansgruppen träffas cirka fyra gånger per år och arbetet sker nu i linjen. Genom att stärka samverkan skapas stor potential för att lyfta världsarvsarbetet inom staden, verka för hållbara besök samt implementera den nationella världsarvsstrategin. Ytterligare förvaltningar kan med fördel involveras i arbetet, exempelvis närliggande stadsdelar som ansvarar för miljön i anslutning till världsarvet.

3.3.3 Utveckla och förtydliga samarbetet mellan kyrkogårdsförvaltningen och stadsmuseet

Stadsmuseet ansvarar för den publika verksamheten i form av visningsverksamheten och verksamheten på Visitors center. Där finns en utställning, ett kafé och en butik. Visitors center har öppet från början av maj till och med Allhelgona.

Arbetet görs på uppdrag av kyrkogårdsförvaltningen som ersätter Stadsmuseet enligt ett avtal som löper årligen.

Samarbetet mellan förvaltningarna kan med fördel utvecklas och förtydligas för att ge ytterligare kraft i arbetet med hållbara besök och implementeringen av den nationella världsarvsstrategin.

3.3.4 Förtydliga styrningen av världsarvet Skogskyrkogården

För att uppnå hållbara besök över tid och implementera den nationella världsarvsstrategin är det grundläggande att genomlys och tydliggöra styrningen av världsarvet.

I delprojekt 2 gjordes ett utkast för att illustrera vilken lagstiftning och vilka aktörer som världsarvet ska förhålla sig till.

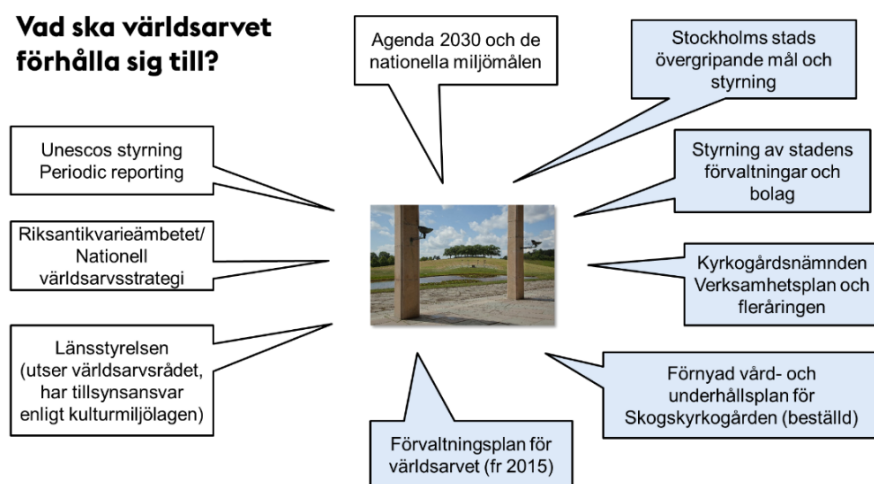

Illustration av vad världsarvet Skogskyrkogården ska förhålla sig till. Bilden kan kompletteras och utvecklas för att visualisera styrningen.

3.3.5 Utvärdera och uppdatera förvaltningsplan för världsarvet

Som ett led i att förtydliga styrningen bör även förvaltningsplanen för Skogskyrkogården utvärderas och uppdateras. Varje världsarv har ett ansvar för att ha en förvaltningsplan och Skogskyrkogårdens förvaltningsplan beslutades 2015.

Förvaltningsplanen har följande vision för världsarvet:

Skogskyrkogården – ett hållbart, brukat och tillgängligt världsarv med internationell lyskraft

Eftersom förvaltningen av världsarvet är en integrerad del av Kyrkogårdsförvaltningens verksamhetsplanering och styrning bör förvaltningsplanen synkas med den övriga styrningen och långsiktiga planeringen.

1.3.6 Koppla hållbara besök och nationell världsarvsstrategi till Stockholms stads miljö- och klimatarbete

Världsarvet Skogskyrkogården har också en konkret styrning genom Stockholms stads miljö- och klimatarbete som uttrycks i Miljöprogrammet 2030⁴ med sju miljömål och 18 delmål.

⁴ [Miljöprogram 2030](#) – Ett av delmålen är exempelvis hållbar och effektiv resursanvändning som är centralt att beakta när verksamheten vid Visitors center utvecklas.

1. En **rättvis och inkluderande** omställning
2. Ett Stockholm utan globalt **klimateavtryck**
3. Ett Stockholm med livskraftiga **ekosystem**
4. Ett **klimateanpassat** Stockholm
5. Ett **resurseffektivt och cirkulärt** Stockholm.
6. Ett **giftfritt** Stockholm
7. Ett Stockholm med frisk **luft** och god **ljudvolym**

Stadens miljöambitioner är en självklardel i det fortsatta arbetet med hållbara besök och implementeringen av den nationella världsarvsstrategin.

3.3.7 Utveckla arbete inom världsarvsrådet

Varje världsarv har ett världsarvsråd med en rådgivande och stöttande funktion. Världsarvsråden har inga formella beslutsmandat. Ordförande i världsarvsrådet för Skogskyrkogården är kyrkogårdsförvaltningens förvaltningschef. Sammanställande är världsarvssamordnaren.

Övriga representanter är stadsarkitekt, stadsträdgårdsmästare, avdelningschef för Stadsmuseet samt företrädare från Länsstyrelsen och Region Stockholm.

Världsarvsrådet har ett eller två möten per år och mötena brukar ha en informativ karaktär där ledamöterna får kännedom om pågående arbete med världsarvet.

Genom att utveckla arbete inom världsarvsrådet ökar förutsättningarna för arbetet med hållbara besök och implementering av den nationella världsarvsstrategin.

3.3.8 Integrera existentiella värden i världsarvets OUV (outstanding universal values)

Varje världsarv har så kallade OUV:n – outstanding universal values. De beskriver varför platsen är en angelägenhet för hela mänskligheten.

I OUV:t för Skogskyrkogården betonas landskapsarkitekturen.

”Arkitekterna Gunnar Asplund och Sigurd Lewerentz’ gestaltning av Skogskyrkogården etablerade en ny form av begravningsplats som på ett grundläggande sätt influerat gestaltningen av begravningsplatser runt om i världen.

Skogskyrkogårdens kvalitéer utgörs av dess tidiga 1900-talsarkitektur och landskapsgestaltning som anpassats till en begravningsplats.”

Unescos motivering 1994

Under projektets gång konstaterade deltagarna att OUV:t inte omfamnar platsens existentiella värden. Tankarna på livet kretslopp var centrala för Gunnar Asplund och Sigurd Lewerentz i deras utformning av landskapet och byggnaderna. Skogskyrkogården har skapats lika mycket för oss som kvar som för de som har dött.

Skogskyrkogårdens outstanding universal values skulle på sikt kunna kompletteras med en formulering om de existentiella värdena. Det är ett långsiktigt arbete som ytterligare skulle förstärka platsens unika ställning.

3.4 Fortsatt arbete med hållbara besök till världsarvet Skogskyrkogården

Uppdraget i budgeten för 2025 om att implementera den nationella världsarvsstrategin innebär en naturlig fortsättning på arbetet med besöksverksamheten på världsarvet Skogskyrkogården.

Resultatet från projektet Hållbara besök i världsarvet Skogskyrkogården kommer vara ett värdefullt underlag och en kunskapskälla både på operativ och strategisk nivå.

Inom ramen för projektet har ett årshjul tagits fram med återkommande årliga aktiviteter.

3.4.2 Axplock från årshjulet

- Maj – Salamanderspaning som arrangeras tillsammans med miljöförvaltningen och en skola i närområdet
- Maj och september – Skolvisningar för skolor i närområdet. Visningarna marknadsförs aktivt gentemot skolorna
- September – Skogskyrkogårdens dag arrangeras första lördagen i september.
- Oktober – Open House Stockholm arrangeras första helgen i oktober.
- November – Allhelgonaveckan
- December – vintervandringar på världsarvet

Ovanstående är exempel på aktiviteter och i vilken mån de kan genomföras beror på prioriteringar och budget.

Introduktion av nya medarbetare på Kyrkogårdsförvaltningen ska göras minst tre gånger per år. Förvaltningens medarbetare ska ha förutsättningar att vara ambassadörer för världsarvet.

3.4.2 Förslag på åtgärder på kort och lång sikt

Projektet har tagit fram förslag på åtgärder på kort och lång sikt för att öka kännedomen och förbättra besöksupplevelsen.

Åtgärder på kort sikt

- 2025 - Uppdatera karta/broschyr för besökare
- 2026–2027 – Uppdatera och permanenta utomhusutställningen vid huvudentrén
- 2025–2026 – Kommunicera Sveriges världsarv i anslutning till Visitors Center
- 2025–2027 Använda restaureringen av Skogskrematoriet som exempel på hur ett världsarv ska bevaras för kommande generationer.

Åtgärder på längre sikt som inte tidsatta

- Se över utformning och skyltning vid huvudentrén
- Se över möjligheten till buss inom området även på veckodagar. Buss 183 trafikeras endast lördagar och söndagar.
- Etablera en struktur för att erbjuda visningar på världsarvet för Stockholms stads alla förvaltningar och bolag.
- Genomföra besöksräkningar och besöksundersökningar

Budgetuppdraget gällande implementeringen av den nationella världsarvsstrategin för Skogskyrkogården ska slutföras i december 2025.

Som världsarv ska platsen bevaras för all framtid.

4 Bakgrund till projektet

Världsarvet Skogskyrkogården är en helt unik plats. Det är både ett världsarv med sin unika landskapsarkitektur och en aktiv begravningsplats dit människor kommer för att ta farväl av sina nära och kära och för att sörja de som inte längre finns.

Ibland har detta krockat, exempelvis när stora turistbussar har kommit in på Skogskyrkogården och guider och besökare varit ovetande om att det pågår begravningsverksamhet året runt. Skogskyrkogården är ett världsarv, men det är inget museum.

Kyrkogårdsförvaltningen har därför sedan länge haft en plan på att ta fram ett program för hållbar turism som kan stärka platsen som besöksmål samtidigt som begravningsverksamheten värnas.

För ett antal år sedan togs även den nationella världsarvsstrategin fram av Riksantikvarieämbetet med stöd av Svenska Unescorådet och Naturvårdsverket. Strategin lanserade 2019 och var ett regeringsuppdrag. Med den nationella världsarvsstrategin följde en omfördelning inom kulturbudgeten som innebar en treårig satsning på världsarvssamordning, från 2021 till 2023. Satsningen förlängdes sedan till 2024.

Omfördelningen innebar att Sveriges 15 världsarv kunde ansöka om ett bidrag på drygt 300 000 kronor per år. Skogskyrkogården har sökt och beviljats medel alla fyra åren.

Medlen har främst använts för projektledning som anlitats från Stadsmuseet för alla tre delprojekt samt extern processledning för delprojekt 2. Under 2024 användes en stor del av medlen till kommunikationsinsatser för att uppmärksamma Skogskyrkogården 30 år som världsarv. Det låg helt i linje med delprojektet 3 som fokuserade mycket på att kommunicera världsarvet.

Kyrkogårdsförvaltningen har även finansierat projektet med egna medel som täckt ytterligare kostnader för processledning under delprojekt 2 och kostnader för kommunikation med anledning av Skogskyrkogården 30 år som världsarv.

Medlen för världsarvssamordning från Riksantikvarieämbetet har möjliggjort en strategisk satsning på världsarvet Skogskyrkogården.

Arbetet har bedrivits från juni 2021 till januari 2025. Delprojekten redovisas i separat slutrapporter och kortfattat i denna rapport.

5 Delprojekt 1 – Analys och val av metod

Delprojekt 1 inleddes 2021-06-01 och avslutades 2021-12-31.

Projektgruppen utgjordes av världsarvssamordnaren på Kyrkogårdsförvaltningen (Sara Carlquist) och projektledning från Stadsmuseet (Eva Larsson).

Delprojekt 1 omfattade analys av förutsättningar samt val av metod och struktur för det fortsatta projektarbetet.

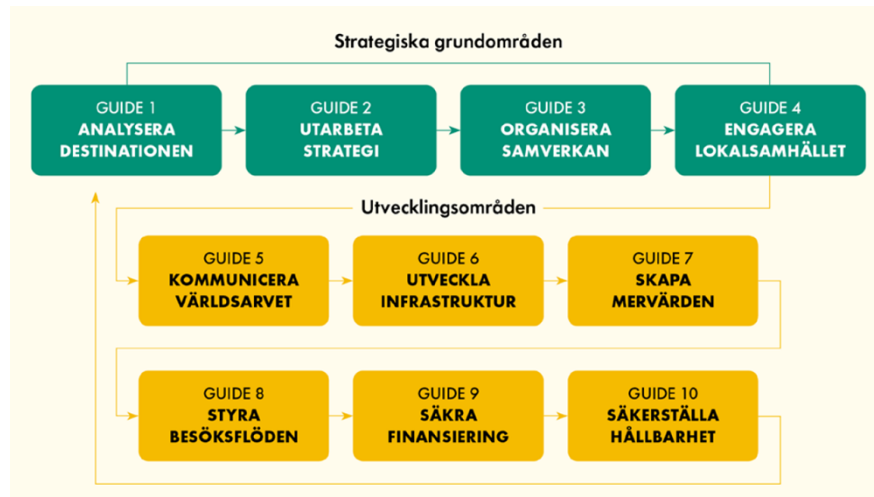
Stort fokus lades på kunskapsinhämtning och omvärldsanalys, bland annat ökad kunskap om den nationella världsarvstrategin⁵ och det arbete som gjorts inom ramen för projektet Stärka världsarv⁶.

Projektdeltagarna genomförde även studiebesök till världsarvet Falun som testat ”Handbok för hållbar turismutveckling i världsarv och kulturmiljöer”.

Processmodellen

⁵ [Den nationella världsarvstrategin](#) sträcker sig från 2020 till 2030

⁶ Projektet [Stärka världsarv](#) initierades av Tillväxtverket och Rikantikvarieämbetet och syftade till att testa, utveckla och anpassa FN-organet Unescos metod World Heritage Sustainable Tourism Toolkit.

Projektet beslutade att använda modellen för det fortsatta arbetet med att ta fram ett program för hållbar turism.

Det innebar en ambitiös ansats och medel söktes även från Tillväxtverket för det fortsatta arbetet. Dessa medel beviljades dock inte och delprojekt 2 minskades i omfattning jämfört med ursprunglig planering.

6 Delprojekt 2 – Strategiska grundområden

Delprojekt 2 inleddes 2022-03-01 och avslutades 2023-02-28 med slutrapportering 2024.

Projektgruppen utgjordes av världsarvssamordnaren på Kyrkogårdsförvaltningen (Sara Carlquist och senare Annelie Sjöström), projektledare från Stadsmuseet (Eva Larsson) samt upphandlade processledare från Tyréns.

Delprojekt 2 innebar att testa och genomföra guide 1–3 i "Handbok för hållbar turismutveckling i världsarv och kulturmiljöer". Det lade den strategiska grunden för arbetet med hållbara besök i världsarvet.

- **Guide 1 – Analysera destinationen**
Uppstartsmöte och Workshop 1 – Helhetsbild och värden
- **Guide 2 – Utarbeta strategi**
Workshop 2 – Vision, Mission, Värden. Målgrupper Workshop 3 – Utveckling av målområden
- **Guide 3 – Organisera samverkan**
Workshop 4 – Prioritering mål och aktiviteter. Samverkan

Delprojekt 2 utarbetade en ram som håller ihop strategiska områden som Världsarvets Outstanding universal values med vision, mission och värden enligt nedanstående.

Världsarvets Outstanding Universal Values (Unescos kriterier)

<p>Arkitekterna Gunnar Asplund och Sigurd Lewerentz' gestaltning av Skogskyrkogården etablerade en ny form av begravningsplats som på ett grundläggande sätt influerat gestaltningen av begravningsplatser runt om i världen.</p> <p>Skogskyrkogårdens kvalitéer utgörs av dess tidiga 1900-talsarkitektur och landskapsgestaltning som anpassats till en begravningsplats.</p>	
VISION (ur Förvaltningsplan 2015)	
Skogskyrkogården – ett hållbart, brukat och tillgängligt världsarv med internationell lyskraft.	
MISSION	
<ul style="list-style-type: none"> • Bevara värden - Framtida generationer ska kunna uppleva platsen • Hållbara besök (Miljö, Ekonomi, Socialt) – Vara en förebild • Lärande – Ökad kännedom och kunskap om världsarvet och världsarv • Underlätta besöksupplevelse med hög kvalitet • Samverka – med engagemang och kvalitet utifrån gemensam målbild • Ökad attraktionskraft för regionen – Stockholm som nationellt och internationellt besöksmål • Främja lokalt företagande • Resurser – Gemensamt trycka på behov av ökade resurser till förvaltning och utveckling 	
VÄRDEN	
Materiella värden	Immateriella värden
<ul style="list-style-type: none"> • Arkitektur och landskapsgestaltning som håller över tid • Samspel natur och kultur • Variation i landskapsrum • Variation i gravskick, som fortsatt utvecklas • Grön oas • Ekologiska och biologiska värden • Storslaget drama i sekvenser • Storslagen huvudentré • Årstidernas växlingar 	<ul style="list-style-type: none"> • Existentiella grundvärden – Balans mellan liv och död • Stillsamt. Meditativt. Stämningsfullt • Ursprunglig, pågående verksamhet • Världsberömda arkitekter • Inspiration för arkitekter och formgivare • Öppet för alla • Icke-kommersiell plats

En samverkansgrupp bildades för att stödja aktiviteter i linje med resultaten från Delprojekt 2. Ramen fungerar som en ledstång för arbetet inom samverkansgruppen tillsammans med målområdena som listas nedan.

1. Ett hållbart förvaltad världsarv 2030
2. Ett välkänt världsarv 2030
3. Ett tillgängligt världsarv 2030
4. Ansvarsfulla besökare till världsarvet 2030
5. Kvalitativa besöksupplevelser i världsarvet 2030

I samverkansgruppen ingår representanter från följande förvaltningar:

- Arbetsmarknadsförvaltningen
- Kyrkogårdsförvaltningen
- Miljöförvaltningen
- Stadsbyggnadskontoret
- Stadsmuseet
- Stockholm Business Region/Visit Stockholm
- Trafikkontoret

Arbetet inom samverkansgruppen har fortsatt efter projektet avslut och gruppen planerar att träffas cirka fyra gånger per år. Världsarvssamordnaren är sammankallande och samverkansgruppen kan vid behov utse arbetsgrupper för att driva specifika frågor och förflyttningar.

7 Delprojekt 3 – Kommuniera världsarvet

Delprojekt 2 inleddes 2023-06-09 och avslutades 2024-12-31 med slutrapportering 2025.

Projektgruppen utgjordes av världsarvssamordnaren på Kyrkogårdsförvaltningen (Annelie Sjöström) och projektledare från Stadsmuseet (Eva Larsson).

Under 2024 involverades även kommunikatörer på Serviceförvaltningen och Arbetsmarknadsförvaltningen i arbetet med Skogskyrkogården 30 år som världsarv.

Arbetet har fortsatt utgått från "Handbok för hållbar turismutveckling i världsarv och kulturmiljöer" med fokus främst på guide 5 – kommuniera världsarvet.

Eftersom projektperioden sammanföll med Skogskyrkogården 30 år som världsarv valde projektet att ta fasta på det i kommunikationsarbetet. Aktiviteter som har genomförts under 2024 kan därför ses om både en del av projektet och som del av linjeaktiviteter.

Ett exempel är Skogskyrkogårdens dag den 7 september 2024 som är en linjeaktivitet där finansieringen från Riksantikvarieämbetet möjliggjorde en utökad satsning.

Under 2024 genomfördes bland annat:

- Utställning i Kungsträdgården "Skogskyrkogården 30 år som världsarv"
- Annonsering på stadsinformationstavlorna "Skogskyrkogården 30 år som världsarv"
- Utökade allmänna visningar på Skogskyrkogården under september.

Satsningar på världsarv i Sverige

Under projektperioden initierades även projektet Platser som gör skillnad⁷. Huvudfinansiär var Tillväxtverket med Stiftelsen Grimeton som projektägare. Syftet var att ta fram gemensamma berättelser om Sveriges 15 världsarv och lyfta världsarvens betydelser för samhället. Världsarv är platser som gör skillnad.

8 Avslutning – Världsarv är platser som gör skillnad

Det finns i skrivande stund 1223 världsarv i världen. Ett av dem ligger i södra Stockholm och besöks av människor från hela världen, Skogskyrkogården.

Att förvalta ett världsarv innebär ett ansvar att förmedla dess värden, att visa hur det egna världsarvet och andra världsarv hänger ihop och tydliggöra vad de tillsammans berättar vår gemensamma historia.

Det innebär att Stockholms stad har en strategisk resurs i världsarvet Skogskyrkogården. För världsarv är platser som gör skillnad. De ska bevaras för all framtid.

Nästa steg är att implementera den nationella världsarvstrategin för Skogskyrkogården. Det innebär att Skogskyrkogården som världsarv ska visa vägen till en hållbar och fredlig väg.

⁷ [Pressmeddelande Världsarv i Sverige – platser som gör skillnad.](#)